

Portfolioeksamen i
Idehistorie for HTX-undervisere

Charlotte Hofman-Bang,
HC Ørsted Gymnasiet Lyngby
Juni 2018

Portfolio 1 Almen historie
Portfolio 2 Idéhistorie og teknologihistorie
Portfolio 3 Epokal historie

Portfolio 1 Almen historie

Indledning og forløbets plads i en overordnet plan for faget:

I denne opgave, skitseres et undervisningsforløb i faget idéhistorie B på HTX. Forløbet er tænkt som det første af en række på 6-10 større og mindre forløb, som jeg har valgt at organisere med kronologi som overordnet organiseringsprincip. Her skal det nævnes, at jeg er uddannet historiker og har undervist i en årrække i teknologihistorie. Min rygmarvsreaktion er derfor at arbejde kronologisk og casebaseret. Det nye fag idéhistorie stiller imidlertid flere og andre krav end teknologihistorie c gjorde. Som underviser er man altid forpligtet over for den gældende læreplan, og denne har givet mig anledning til en del overvejelser over, hvordan faget overordnet skal skrues sammen. Skal der arbejdes kronologisk, skal idéhistorien eller teknologien være det bærende element, skal der arbejdes tematisk på tværs af perioder og hvordan skabes progression? Spørgsmålene er mange, og der er ikke nødvendigvis ét rigtigt svar.

Efter mange overvejelser er jeg dog endt med at fastholde mit princip om at arbejde kronologisk. Det har jeg valgt af to grunde. For det første fordi det er stærkt medvirkende til at give eleverne det overblik, som læreplanen fordrer, og som er så vigtigt for, at de kan sætte en given teknologi eller idéhistorisk strømning i perspektiv og for det andet, fordi den stigende kompleksitet, der findes i udviklingen af ny teknologi, medvirker til at skabe en naturlig progression i faget. Det er simpelthen nemmere for eleverne at forstå fremstillingsformerne og teknikken for et vikingskib end for forbrændingsmotoren og kondensatoren for slet ikke at tale om nanoteknologi og internettet.

Forløbet, som præsenteres nedenfor, ligger inden for det almenhistoriske og teknologihistoriske område og handler om vikingetiden, vikingskibene som teknologi og vikingetogterne. Det er tænkt som det første større forløb i faget, og eleverne forventes derfor at have ganske lidt faglig viden at bygge på. Forløbet udgør et introducerende møde med kernebegreber som "kildekritik" og "tendens". Begreber, som eleverne senere vil blive trænet yderligere i at anvende.

I forløbsbeskrivelsen nedenfor anvender jeg et udvalg af tekster, som ikke er en del af pensum og argumenterer løbende for deres inddragelse. Derefter skitserer jeg et senere forløb, som bygger videre på den viden og de kundskaber, som eleverne i dette og senere forløb har erhvervet sig. Endelig argumenterer jeg særskilt for inddragelse af to nøgletekster. Jeg har valgt at strukturere opgaven på denne måde, da de to forløb hænger tæt sammen og viser en mulig progression og problematisering inden for fagområdet almenhistorie.

Beskrivelse af undervisningsforløbet

Forløbet startes med at eleverne ser et klip fra serien "Vikings". En trailer eller et klip, hvori det tydeligt fremgår, hvilke myter og stereotyper serien bygger på. Formålet med at vise eleverne klippet er at skabe motivation samt at aktivere deres forforståelse, dvs. alt hvad de ved om vikinger fra deres grundskoletid, fritid, private museumsbesøg og lignende. I en klasses Diskussion stilles spørgsmålstejn ved om filmklippet fremstiller vikingerne loyalt. Spørgsmålet besvares ikke direkte, men bruges som afsæt/motivation til det videre arbejde. Herefter falder forløbet i tre hoveddele, én der handler om livet i vikingetiden generelt, én der handler om vikingskibene som højteknologi og én, der handler om vikingernes rejser, særligt i England. Undervejs arbejdes med den saksiske krønike, hvortil eleverne introduceres til begreberne kilde, kildekritik, ophavssituation, motiv, levn og beretningsslutning

samt 1. og 2.håndskilder. Det problematiseres, at historiebøger om vikingetiden skrives på grundlag af et sparsomt (skriftligt) kildegrundlag og eleverne udfordres til selv at overveje, hvilke alternative muligheder der er for at skaffe sig viden om perioden.

Herefter laves et casestudie af vikingskibene, som sætter det, eleverne har lært indtil da, i perspektiv. Både i forhold til at forstå vikingetiden som periode, og i forhold til at forstå og reflektere over mulighederne for forstå en historisk periode, når kildegrundlaget er skriftligt. I denne del af forløbet fokuseres nemlig på den teknologiske indfaldsvinkel. Eleverne skal analysere vikingskibet som teknologi vha. teknologibegrebet. Det opfylder bl.a. læreplanens fordring om *"I samarbejde med uddannelsens øvrige fag bidrager faget "Idéhistorie B" til elevernes teknologiske dannelse"* og at der *"lægges særlig vægt på samspil med de teknologiske fag"*.¹ Derudover er målet, at eleverne ser, at vikingskibet er datidens højteknologi og er en afgørende faktor for udviklingen i perioden. I arbejdet med vikingskibet sættes problematikken omkring kilder igen til debat, og vikingskibsmuseets i Roskildes arbejde drages frem som et fremragende eksempel på, hvordan der kan erhveres ny viden om perioden. Vikingskibsmuseets arbejde inddrages i form af filmen "Havhingsten fra Glendalough", som beretter om bygningen af en eksakt kopi af et af de fundne vikingskibe på museet samt om skibets rejse tværs over Nordsøen til Dublin. Alternativt en ekskursion til museet og få en rundvisning + en sejltur med en af museets både.

I sidste del af forløbet samles op på den viden, eleverne har indhentet om perioden og casen og på nøglebegreber, som skal bruges fremover i faget. Afslutningsvis vises det indledende filmklip igen, og eleverne forholder sig på et mere kvalificeret grundlag til, om klippet fremstiller vikingen loyal.

Alternativ afslutning eller helt andet forløb: en anden måde at afslutte forløbet på, kunne være at bede eleverne om at Google/finde/komme i tanker om så mange repræsentationer af vikinger som muligt. De vil utvivlsomt finde Holger Danske (statuen og/eller flytteforretningen?), Stryhns leverpostej, Viking redningsbåde, plastichjelme med horn og meget, meget mere. Det vil give mulighed for yderligere diskussion af historiebrug, men min vurdering er, at det vil være at lægge for mange lag på i holdets allerførste forløb i idéhistorie. I stedet gemmes idéen til senere, fx på fagets 3.semester. Her bruges en række af de gennemgåede forløb, og eleverne finder repræsentationer og laver analyse på dem. Det kunne fx være vikinger, trykpressen/reformationen/Martin Luther, det naturvidenskabelige gennembrud/Newton og æblet, jorden er flad, 1864/bagladergeværer eller lignende temaer. Formålet med dette korte forløb, ville være, at få eleverne til at reflektere over historiebrug og at arbejde komparativt med samme. Diskussionen ville komme til at berøre det historiskes relevans for samtiden, og man ville uvægerligt komme ind på national identitet og Benedict Andersons "Imagined community"², ligesom det kunne være relevant at inddrage begrebet "kollektiv erindring", således som det er fremsat af Maurice Halbswach. Halbswach plæderer for, at menneskets erindring altid bliver til i sociale fællesskaber, og at erindring altid tjener nutidige formål, og at det derfor kan betegnes kollektiv erindring.³ Klassens fælles refleksioner over repræsentationer af

---

¹ Læreplan for Idéhistorie B – HTX August 2017 pkt.3.4.

² Anderson, B. "Imagined communities" 1983.

³ Halbswach M. (1925) og Halbswach, M. (1950). Her refereret efter Warring, A. in Jensen B.E: (red.) (1996) som gengivet i mit speciale "For tyskerne reves om Danmark, italesættelsen af det nationale symbol Niels Ebbesen ved jubilæerne i 1840 og 1940", KU 2007, side 20-25.

vikinger og andre historiske hændelser/figurer etc. Kunne danne et fornemt udgangspunkt for en bevidstgørelse om og diskussion af fænomenet, men det er som allerede nævnt min vurdering, at eleverne vil have mest bedste af at vente, til de er bedre bekendt med faget emneområder og grundlæggende metoder. At sætte spotligt på historiebrug, forestillede fællesskaber og den kollektive erindring indeholder nemlig også en risiko for at skabe hyperkritiskhed og dermed underminere fagets identitet og væsen. Eleverne skal selvfølgelig stifte bekendtskab med fagets iboende problematikker, men ikke på en måde, så det undergraver deres tro på faget og gør dem uimodtagelige for læring.

Argumentation for inddragelse af mindst 1 tekst udover kursets pensum:

I dette afsnit vil jeg gå i dybden med hvorfor jeg har valgt filmklippet fra serien ”Vikings”. I de sidste årtier af 1900tallet udkom en række værker, som rystede historievitenskaben i sin grundvold. Stærkest af disse var Keith Jenkins ”Re-thinking history” som udkom i 1993. Jenkins repræsenterer et brud med det traditionelle positivistiske historiesyn, som stammer fra Leopold Von Ranke og hans *”Wie es eigentlich gewesen ist”*. For Ranke handlede historiestudiet (og kildekritikken som dens fremmeste metode) om at finde frem til hvordan det i virkeligheden forholdt sig, den objektive skinbarlige sandhed om fortiden. Historikeren skulle som en naturvidenskabelig forsker dissekere fortiden helt adskilt fra sin egen subjektive person.⁴

Jenkins bryder med denne forestilling om en objektiv fremstilling af fortiden og hævder, at det ikke er muligt at adskille historikeren (med alle sine erfaringer og overbevisninger) fra den historieforskning, som vedkommende bedriver. I stedet må man som historiker tydeliggøre sin egen tilstedeværelse således, at læseren selv kan forholde sig kritisk til det fremlagte. *”History is always a representation. An argument, which can be valid or invalid, but it can’t be true or false”*⁵. Hele dette opbrud og den rystelse, som det sendte igennem det faghistoriske landskab, er nok lige overkanten for en flok gymnasieelever at kapere, men det er i min optik den forhåndsviden, der skal til for at forstå, hvorfor jeg prioriterer kildekritikken og at lade eleverne arbejde med forforståelse og repræsentationer, som de to vigtigste almenhistoriske emner.⁶ Med Jenkins i ryggen, må historikeren stræbe efter den mest valide gengivelse af fortiden, og den finder man ved at forholde sig strengt kildekritisk til tekster og artefakter⁷ og med fokus på hvorledes historiebruken er med til at skabe vores forforståelse af fortiden, når vi møder den i kilderne. Det første opnås bl.a. ved at arbejde med kildekritikkens begreber og metode i praksis, og derfor har jeg udvalgt krønikekilderne og videoen fra Rigsarkivet som supplerende tekster. For at tydeliggøre det andet element har jeg altså udvalgt filmklippet fra serien ”Vikings” samt alle de repræsentationer, som eleverne selv vil finde i det, som jeg har kaldt alternativ slutning/andet forløb. Gennem arbejdet med disse, er det hensigten, at eleverne erkender omfang og betydning af, at historie altid skabes i relation til den samtid, som den forstås ud fra, eller med læreplanens ord; at de kan ”reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende”.

---

⁴ Iggers, G.G., 1997, side 24-30

⁵ Jenkins, K., ”Rethinking history”, 1991.

⁶ Det er naturligtvis også et ganske overbevisende argument, at det står i læreplanen, at jeg skal, men da jeg i opgaven her er blevet bedt om at argumentere for mine valg, bibringer jeg altså også mine egne overvejelser og overbevisninger som faghistoriker.

⁷ Se fx Olden Jørgensen, S. 2011 og Kjeldstadli, K. 2011

Litteraturliste:

Trykt litteratur:

- Anderson, B., "Imagined communities; reflections on the origins and spread of nationalism", Verso, 1991 (rev. Edition)
- Iggers, G.G., "History in the twentieth century, from scientific objectivity to the postmodern challenge", Wesleyan/ New England, 1997.
- Jenkins, K., "Rethinking history", Routledge, 1991.
- Kjelstadli, K., "Fortiden er ikke hvad den har været, en indføring i historiefaget", RUCs forlag, 2001
- Olden Jørgensen, S., "Til kilderne! Introduktion til historisk kildekritik", Gad 2011.
- Warring A., "Kollektiv erindring, et brugbart begreb?" in Nielsen, B.E. *Erindringen og glemslens politik*, Roskilde 1996

Elektronisk litteratur:

- www.Danmarkshistorien.dk – Tema om vikingetiden. Både sekundærttekster og kildetekster fra den saksiske krønike
- Kortfilm fra Rigsarkivet om begreberne kilde, kildekritik, 1.hånds- og 2.håndskilder, ophavssituation og motiv https://www.youtube.com/watch?v=Sp_DkxBqEcA
- "Havhingsten fra Glendalough", DR2, Danskernes Akademi, 2008
- "Vikings", Tv-serie, TV-MA, 2013, Instrueret af Michael Hirst

Upubliceret litteratur:

- Hofman-Bang, C., "For tyskerne reves om Danmark, -Italesættelsen af det nationale symbol Niels Ebbesen ved jubilæerne 1840 og 1940", Københavns Universitet 2007.

Portfolioopgave 2

Indledende metodeovervejelser:

Opgaveformuleringen for denne porteføljeopgave byder mig at skitsere et undervisningsforløb til idéhistorie B, som både kan anskues fra et teknologihistorisk og et idéhistorisk perspektiv. Derudover skal jeg vise forskelle og konsekvenser ved de to perspektiver.

Denne opgaveformulering har voldt mig en del problemer. Det skyldes, at jeg i mit faglige arbejde, både som fag-historiker og som htx-underviser i teknologihistorie, dansk og især i studieområdet, har arbejdet ud fra en grundantagelse om at det teknologihistoriske, almenhistoriske og idéhistoriske ikke bør adskilles fra hinanden, men i stedet bør være dybt involverede og berige hinanden. På den måde opnås en forståelse af fortiden uden anakronismer, og man bliver med Stephen Collinis ord både en "eavesdropper" og en "portraitpainter", idet man både lytter til fortiden (conversation of the past) og oversætter den således, at der kan tegnes et nyt og fyldigere billede af fortiden "to bring out what was always there, but not previously so distinctly seen and grasped"⁸. Hos Collini er dette imidlertid skrevet om disciplinen idéhistorie (eller intellectual history), men i min optik bør det være en ledestjerne uafhængig af hvilken form for historisk undersøgelse, man foretager sig. Uden "eavesdropping" og en tilegnelse af en dybere forståelse, bliver al historieforskning antikvarisk og irrelevant.

I det konkrete arbejde har jeg derfor udvalgt en velkendt undervisningscase og efter bedste evne forsøgt at udsondre de to discipliners tilgange således, at det bliver tydeligt, hvornår der arbejdes teknologihistorisk, og hvornår der arbejdes idéhistorisk. Det har været mest udfordrende for mig at udsondre det idéhistoriske, og jeg har derfor støttet mig til Quentin Skinners definition af genstandsfeltet for idéhistorien nemlig at intellektuel historie er

*"Studiet af fortidens store religiøse og filosofiske systemer. Studiet af almindelige menneskers overbevisninger om himmel og jord, fortid og fremtid, metafysik og videnskab. Undersøgelsen af vores forfædres holdninger til ungdom og alderdom, krig og frem, kærlighed og had, stort og småt. Afdækningen af deres fordomme om, hvad man burde spise, hvordan man burde klæde sig, hvem man burde beundre. Analysen af deres antagelser om sygdom og sundhed, godt og ondt, moral og politik fødsel, samleje og død. Alle disse og en omfattende række af beslægtede emner falder indenfor den intellektuelle histories kapacitetsmæssige omdrejningskreds. De er nemlig alle eksempler på den intellektuelle histories mere overordnede emneområder. Studiet af fortidige tanker."*⁹

Kort sagt kan det idéhistoriske omfatte stort set alt, hvad der kan begrebsliggøres og tænkes. Det betyder i min optik, at abstraktionsniveauet som udgangspunkt er højt, hvilket giver udfordringer, når videnskabsfaget og dets metoder skal oversættes til gymnasiefag på B-niveau. Derfor er det nødvendigt med en grundig stilladsering og fortsatte overvejelser over progressionen i faget.

Disse overvejelser har udmøntet sig i nedenstående skitse til et undervisningsforløb om "Ford T og samlebåndsarbejdet". Casen er struktureret vha. FIMME-modellen.

Forløbet:

Formål:

Formålet med forløbet er, at eleverne arbejder indgående med casen omkring Ford T

---

⁸ Collini, S. Side 14 i tekstens gengivelse i kompendiet.

⁹ Skinner, Q., side 2 i tekstens gengivelse i kompendiet.

og samlebandsarbejdet med henblik på, at opfylde den del af læreplanens formålsparagraf som lyder ”Arbejde med idé-, teknologi- og almenhistoriske materialer og problemstillinger, der styrker deres studieforberedende kompetencer til at reflektere over de tanker, forestillinger og værdier de møder i deres uddannelse og omverden.” Herunder i særdeleshed deres ”evne til kritisk at reflektere over teknologiens betydning for menneskets måde at forholde sig til naturen, verden og sig selv.”¹⁰ Dette opnås bl.a. gennem refleksioner over samlebandets betydning for mennesket og samfundet.

Endvidere er det målet, at eleverne arbejder med den teknologihistoriske indfaldsvinkel ved at arbejde med ANT-modellen som værktøj til forståelse af udviklingen af Ford T-modellen og samlebandsarbejdet. Senere i forløbet vil eleverne arbejde begrebshistorisk med begreberne ”samlebandsarbejde”, ”Fordisme” og ”Taylorisme, hvilket dækker den idéhistoriske indfaldsvinkel. Hermed vil forløbet dække de faglige mål:

- analysere udvalgte historiske, kulturelle og samfund- og videnskabsmæssige omstændigheder for teknologisk innovation, herunder vekselvirkning med naturen.
- analysere samspillet imellem idéer, teknologier, natur og samfund, herunder betydningen for den menneskelige eksistens.
- demonstrere viden om fagets identitet og metoder¹¹

Den sidste trænes især i forløbets afsluttende fase, hvor eleverne sammenligner og reflekterer over de anvendte metoders fordele og ulemper. Det skal i parentes bemærkes, at der i denne fremgangsform også er indtænkt en progression, der går fra det redegørende (er ikke med i det ovennævnte) til det analytiske og videre til et metodereflektorisk og perspektiverende niveau.

Indhold:

Forløbet er planlagt med en ret høj grad af lærerstyring, hvilket skyldes, at indfaldsvinklen ”idéhistorie” kræver et ret højt abstraktionsniveau, hvilket igen nødvendiggør stilladsering og lærerstyring.

Forløbets kernestof bliver helt konkret ANT-modellen, at arbejde begrebshistorisk samt casen om Ford T og begreberne ”Samlebandsarbejde”, ”Fordisme” og ”Taylorisme”.

Metode:

Skemaet nedenfor skitserer den konkrete forløbsplan.

Mo- dule- r af 60 min	Emne	Indhold/ Arbejdsform	Styrings- rad/ Takso- mi	Materiale
1	”Teoritime” ANT	1) Læreroplæg om Aktør- netværksteori 2) Lille øve-case i grupper på	Høj styring Redegøren	Ingen lektie.

¹⁰ Begge citater stammer fra Læreplan i Idehistorie B, htx, august 2017. Afsnit 1.2 Formål

¹¹Samme. Afsnit 2.1 Faglige mål

		tidligere gennemgået case. (Gutenbergs trykpresse)	de	
		3) Sammenligning med makkergrupper.	Træningsrum/ Anvende	
2-3	Masseproduktion med udskiftelige dele/ Ford T fabrikkerne/ Anvende ANT-modellen	Læreroplæg om forløberne for Ford T (masseproduktion med udskiftelige dele, cykler, rifler, mejetærskere og Singer-symaskiner, hvorfor foregik det primært i USA og ikke Europa) Ultrakort pararbejde omkring det begivenhedshistoriske. Formål: At give eleverne et overblik over udvikling og aktører. Gruppearbejde - Eleverne analyserer og tegner deres netværk. Eleverne fremlægger i grupper for hinanden. De to grupper bliver enige og tegner plancher. Klassesamtale -diskussion omkring metoden, i særdeleshed omkring begrænsning.	Høj styring Redegørende Redegørende Anvende/ analysere/ syntetisere Perspektivere / Metode-refleksion	Baggrundsstof til læreroplæg: ”Skruen uden ende” Lektie: Uddrag af ”Skruen uden ende”
4-5	Begrebshistorie	Kort læreroplæg om at arbejde begrebshistorisk Eleverne arbejder begrebshistorisk med ”Taylorisme”, ”Fordisme” og ”Samlebånd” Fremlæggelser i plenum af elevernes begrebsanalyser. Klassesamtale	Høj lærerstyring Anvende/analysere Lav styring	M. Wagner ”Ford og fordismen, et automobil-æventyr”, Henry Ford ”Mit liv og arbejde”, Citater fra arbejderkoner i ”Skruen uden ende”
6	Begrebsanalyse – ikke-skriftlige kilder – ”Modern Times”	Se uddrag af ”Modern Times” Diskussion af filmens morale/forståelse af begrebet ”Samlebåndsarbejde” Perspektivering/ Undersøgelse af begrebets videre brug Tomatplukkemaskiner og kyllingesamlebånd. Eksempler på nyere brug af	Lav styring, læreren som deltager/facilitator	Inddragelse af engelsksproget materiale. evt. perspektivere til Kim Larsen ”Blip blip”.

		begrebet, som viser en betydningsforskydning ("samlebåndsarbejde som negativt begreb)		
7	Opsamling/ portfolio- skrivning og metoderefle ksion	Opsamling, portfolio-skrivning og metoderefleksion. Evt. klip fra nutidens samlebånd på bilfabrikkerne, som er næsten mennesketomme. Refleksion over hvorvidt og hvordan det ændrer begrebets indhold, at samlebåndene bliver gradvist mere mennesketomme.	Højeste taks. niveau/ Perspektiv ering Lav styring/ læreren som deltager	You-tubeklip moderne bilfabrikker

Materiale:

Forløbet indeholder en bred palet af materialer. Først støder eleverne på teori og viden formidlet via læreroplæg, dernæst på en del sekundærlitteratur, som er rettet specifikt imod gymnasieelever. Det gælder "Menneskeskabt, en grundbog i teknologihistorie"¹², som indeholder fine afsnit om ANT samt "Skruen uden ende"¹³, som ikke sigter på at uddanne læseren metodisk, men som til gengæld er et fremragende overbliksskabende værk, og som indeholder gode citatet til begrebsanalysen. Derudover anvendes et udpluk af samtidige skriftlige kilder/citater som er tilgængelige i sekundærlitteraturen¹⁴ samt stumfilmen "Modern Times" med Charlie Chaplin. Endvidere anvendes Ford fabrikernes egen præsentations- og reklamevideo, som er tilgængelige på Youtube.¹⁵ Endelig anvendes i forløbets sidste moduler uddrag af "Menneskeskabt" som handler om tomat designet som Ford T og kyllinger på samlebånd¹⁶ ligesom der vises klip fra moderne bilfabrikkers samlebånd, som næsten er mennesketomme men tæt befolket med robotter. Formålet med dette er at perspektivere til nutiden og lade eleverne reflektere over hvorvidt og hvordan det fører til en forskydning af begrebets betydning.¹⁷

Evaluerings:

Forløbet evalueres gennem en afsluttende portfolieskrivning og metoderefleksion. Eleverne skal demonstrere, at de kan uddrage forløbets vigtigste pointer fx omkring Fordismen og samlebåndets betydning i en større teknologihistorisk

¹² Andersen, S., et al. "Menneskeskabt, en grundbog i teknologihistorie", Nyt Teknisk Forlag 2013.

¹³ Nielsen, K., et al. "Skruen uden ende, den vestlige teknologis historie", Nyt Teknisk forlag, 1996

¹⁴ Wagner, M. "Ford og fordismen, et automobil-æventyr", Erhvervsskolernes forlag 2009 samt Nielsen, K.N., "Gav Danmark en hovedrolle i Fords bileventyr. Her er historien om samlebåndet" publiceret på www.videnskab.dk.

¹⁵ "Ford T Assembly line" publiceret af Ford Companies, november 2008. <https://www.youtube.com/watch?v=IXkxI8dSXb4>

¹⁶ Andersen, S., et. Al. Side 252-253

¹⁷ "The BMW i8 production line" publiceret 6.juni 2014 af Bayerische Motorwerke AG. <https://www.youtube.com/watch?v=q-ORsGXPTwY>

udviklingssammenhæng. Ligeledes forventes eleverne at skrive om deres analyse af de tre vigtigste begreber samt at give de vigtigste pointer fra den fælles metoderefleksion og perspektivering. Mestrer de dette, anses forløbet for vellykket.

Afrunding – Forskelle og konsekvenser ved de to indfaldsvinkler

Hermed er givet et bud på en case i faget idéhistorie B, som kan ansues både fra et teknologihistorisk og en idéhistorisk perspektiv. I casen har jeg valgt, at eleverne skal arbejde med begge synsvinkler. Jeg har derfor struktureret undervisningsforløbet således, at arbejdet med den teknologihistoriske ANT-model bringer eleverne dybere ind i analyse og forståelse af processen omkring tilblivelsen af Ford T'en og samlebåndet, imens den idéhistoriske begrebsanalyse primært er anvendt til at male med en bredere pensel og skabe forståelse for den påvirkning af både verdensforståelse, livsvilkår og tænkemåder, som nye teknologier afstedkommer. Det er således min klare opfattelse, at ingen af de to tilgange kan eller bør stå alene. Tvært imod bør de bruges til at befrugte hinanden således, at eleverne bringes til forståelse for teknologiens enorme betydning for og vekselvirkning med det omgivende samfund, samt den idé- og mentalitetsudvikling, som spiller sammen med, ved siden af, før og efter udvikling af ny teknologi. Et yderligere argument for denne tilgang til fagets indfaldsvinkler er den omtalte problematik omkring abstraktionsniveauet i idéhistorie B. Det er således min opfattelse, at kombinationen af fagets forskellige indfaldsvinkler er et vigtigt redskab til at skabe passende progression i gymnasiefaget idéhistorie B.

Litteraturliste:

Trykte kilder:

Andersen, S., et al. "Menneskeskabt, en grundbog i teknologihistorie", Nyt Teknisk Forlag 2013.

Collini, S., "The identity of intellectual history" i Whatmore, R., et al. (red.) *A companion to intellectual history*, John Wiley and Sons 2016, side 7-18.

Ford, H. "Mit liv og mit arbejde", Pios forlag, 1923

Nielsen, K., et al. "Skruen uden ende, den vestlige teknologis historie", Nyt Teknisk forlag, 1996

Skinner, Q., "Hvad er intellektuel historie?" i *Semikolon* 2005, side 1-5

Wagner, M. "Ford og fordismen, et automobil-æventyr", Erhvervsskolernes forlag 2009

Elektroniske kilder:

"Modern times", film instrueret af Charlie Chaplin, *Charlie Chaplin Productions* 1936

Nielsen, K.N., "Gav Danmark en hovedrolle i Fords bileventyr. Her er historien om samlebåndet" artikel publiceret d.15/10-2017 på www.videnskab.dk. Tilgængelig her: <https://videnskab.dk/teknologi-innovation/gav-danmark-e-hovedrolle-i-fords-bil-eventyr-her-er-historien-om-samlebaandet>

"Ford T Assembly line" kortfilm publiceret af Ford Companies, november 2008. Tilgængelig på <https://www.youtube.com/watch?v=IXkxl8dSXb4>

"The BMW i8 production line" præsentationsfilm publiceret 6.juni 2014 af Bayerische Motorwerke AG. Tilgængelig på <https://www.youtube.com/watch?v=q-ORsGXPTwY>

Portfolio 3 – De lange linjer

Opgaveformulering:

Beskriv en ny case af epokal karakter. Inddrag mindst et perspektiv fra modulets pensum og inddrag mindst en tekst udenfor pensum.

Indledning og emnevalg:

Da jeg læste ovenstående opgaveformulering højt for en kollega, var hendes umiddelbare respons, at det lød som en fristil fra 50'erne. Det satte hovedet på sømmet for mig, for arbejdet med de tre portfolioopgaver, har for mig været en frustrerende omgang, fordi det har været svært at gennemskue, hvilke krav der så stilledes til opgaven. For en dansklærer (mit andet fag), som har undervist i hundredevis af timer i genrekonventioner og -forståelse i forbindelse med skriftligt arbejde, er dette en udfordrende opgave; at man dybest set selv bestemmer sine genrekonventioner. Derfor er mine tre opgaver også ganske forskellige i opbygning og indhold.

I forbindelse med denne opgave, var min umiddelbare tanke at lave et forløb over de tre Jared Diamond-film¹⁸ vekslende med klasse- og gruppediskussioner omkring forklaringskraften i Diamonds teorier (tror vi på dem, hvad taler for og imod). Et sådant forløb ligger lige til højrebænet og kræver ikke meget nytænkning. Faktisk ligger det så meget til højrebænet, at forløbet allerede er lavet og ligger tilgængeligt på EMU'en.¹⁹ Jeg overvejede kort alligevel at gennemføre idéen ved at trække forløbet op på et metaplan, således at temaet blev forklaringsmodeller for historisk udvikling. Jeg var egentlig ret glad for idéen, men afstod alligevel. Det skyldtes, at jeg ønsker at bruge denne opgave til at udfordre mig selv yderligere didaktisk. Mine to første forløb er begge bundet til en specifik historisk periode og kunne med lidt småjusteringer sagtens have indgået i det gamle teknologihistoriefag. Læreplanen for det nye idéhistorie B fordrer, at man også arbejder tematisk og på tværs af historiske perioder. Det, man i danskfaget ville kalde en temalæsning. Da jeg endnu ikke har sammensat et sådant forløb til faget idéhistorie, valgte jeg at stille det (genre-)krav til mig selv, at jeg skulle lave et tematisk forløb, hvori eleverne skulle arbejde på tværs af historiske perioder.

Jeg valgte derfor at tage udgangspunkt i 2.del af dokumentaren ”*Guns, Germs and steel*” og i særdeleshed i den del af programmet, hvori Diamond hævder, at sygdomme fra husdyr var europæernes hemmelige våben og afgørende for, at 168 spaniere overvandt en tusindtallig Inkahær. Ud af dette voksede et temaforløb om sygdom, i særdeleshed sygdomsopfattelser. Forløbet er inspireret af Roy Porters ”*The greatest benefit to mankind: a medical history of humanity from antiquity to the present.*”²⁰, men da det er ca. 15 år siden, jeg har læst den, er der kun tale om løs inspiration. Med drejningen af forløbets tema, blev problemet snarere at begrænse sig og udvælge, end at finde stof nok. Idéerne væltede kort sagt frem. Da målet med efteruddannelsen ikke er at skabe de perfekt didaktiserede forløb, har jeg valgt en form, hvori jeg inkluderer rigtig meget stof og nok også mere, end jeg reelt ville bruge i en undervisningssituation. Forløbet er altså blot løseligt struktureret som en række mulige temaer, der kunne indgå i forløbet, ligesom der er mere end rigeligt materiale til at arbejde med en perspektivering til vores egentlig samtid. På den måde opfylder

---

¹⁸ ”Guns, germs, and steel”, dokumentar, National Geographics 2005.

¹⁹ <https://www.emu.dk/modul/tid-og-sted-om-menneskets-udvikling>

²⁰ Porter, R. ”The greatest benefit to mankind: a medical history of humanity from antiquity to the present.” HarperCollins, London 1997. Published by Fontana Press, London 1999.

forløbet altså snarere formålet om at skabe og dele en pulje af undervisningsmateriale til faget idéhistorie B, end det opfylder formålet om det perfekte undervisningsforløb.

Formål med forløbet:

Overordnet set er målet med forløbet at give eleverne indblik i hvordan sygdom er et begreb, hvis indhold i høj grad er bestemt af den samtid, som det eksisterer i. Gennem arbejdet med forskelligartet kildemateriale fra forskellige historiske perioder, opnår eleverne indblik i, hvor forskelligt sygdom kan opfattes og hvordan ændringer i sygdomsopfattelse sker i samspil med konkrete sygdomme og epidemier, religiøse overbevisninger, teknologiske landvindinger og geografiske og sociale forhold. Ved at analysere sig frem til disse forskellige sygdomsopfattelser OG fremskrive dem til vores samtid opfyldes den del af fagets formål som lyder *”Arbejdet med elevernes studieforberedende kompetencer til at reflektere over de tanker, forestillinger og værdier, de møder i deres uddannelse og omverden²¹”* samt *”evne til at reflektere over teknologiens betydning for menneskets måde at forholde sig til naturen, samfundet og sig selv.”* Forløbet dækker de faglige mål *”analysere samspillet imellem idéer, natur og samfund, herunder betydningen for den menneskelige eksistens”*, fx eksemplificeret i arbejdet med humoralpatologi og åreladning, hvor det i mange tilfælde var kuren og ikke sygdommen, der slog patienten ihjel. Ydermere *”analyseres konkrete historiske problemstillinger under inddragelse af forskelligartet historisk materiale”* fx i casen om koleraepidemien i København 1853, hvor både samtidige breve, byplantegninger og statistik inddrages. I forløbets afsluttende moduler arbejdes med vores egen samtids sygdomsopfattelse, hvilket opfylder målet at *”diskutere aktuelle problemstillinger med udgangspunkt i fagets perspektiver.”*

Forløbet dækker endvidere kernestofområderne *”erkendelsesteoretiske, livsfilosofiske, og kulturelle aspekter ved udvikling og brug af teknologi”* og *”forskellige tilgange til anvendelsen af teknologi, idéer og historie”*, ligesom der indgår materiale på engelsk (Jared Diamonds film). Endvidere arbejder forløbet fortrinsvis problemorienteret og er velegnet til tværfagligt arbejde, især i en biotek-klasse, hvor forløbet endvidere kan indgå i studieområde og toning af studieretningen. Endelig opfylder forløbet læreplanens krav om ekskursioner.

	M o d u l/ 6 0 m i n	Emne	Metode	Materiale/ Kilder: Der plukkes og udvælges til eleverne og til baggrundslæsning til læreren. Alle nævnte materialer findes i litteraturlisten.
1	1/2	Intro til emnet Refleksion over egen sygdomsopfattelse (hvornår har du sidst været syg? Hvorfor blev du syg? Hvordan blev du rask?) Skrives ned, så vi kan vende tilbage til det. Snak om årsager til sygdomme.	Indledende refleksion. Åbne emnet ved at tage udgangspunkt i elevernes egen dagligdag. Skrives ned og uploades på Lectio. Senere genlæser eleverne deres egne skrivelser og forsøger på at kategorisere dem ud fra de sygdomsopfattelser, de har identificeret i	

²¹ Alle citater i afsnittet stammer fra ”Idehistorie B – htx, august 2017” Bilag 62 til Læreplaner for HTX, Undervisningsministeriet 2017.

			forløbet.	
	1 1/2	"Guns, germs and steel" del 2	Undersøgelse og diskussion af Diamonds opfattelse af sygdom. Hvor stammer sygdom fra, hvilken betydning har det efter JD's mening haft for koloniseringen. Er I enige? Hvorfor/hvorfor ikke?	
2	1	Shamanisme og overtro/ tro – sygdom som hjem søgelse -Sygdom som besættelse og noget, der kan uddrives	Voodoo, hekse, åndemanere Den katolske kirkes heksejagt	Leksikonopslag om den grønlandske åndemaner (angakkoq).
3	3	Sygdom som et spørgsmål om balance – Humoralpatologi Case om Karl d.2. eller Christian d.8.s eller De døde begge som følge af åreladning.	Kildestudier Begrebsanalyse humoralpatologiens 4 væsker + åreladning. Casestudie hvor patienten dør af behandlingen (hvis der kan findes gode primærkilder, ellers artikel fra Historie.nu)	Kjartan Seyer Hansen "Træk af åreladningens historie" i Medicinhistorisk årbog 2007 "Åreladningen skulle kurere alverdens sygdomme" (Artikel i Historie.nu) "Åreladning var et renselsesmiddel for legemet"
4	1	Udblik – kinesisk medicin yin/yang	Sammenligning med ovenstående. Ligheder og forskelle	Artiklen i Kristeligt Dagblad om kinesisk læges syn på vestlig medicin og livsstil.
5	3	Koleraepidemien i København 1853 Miasma-teorien. Bygning af "Brumleby" Statistik om de døde	Kildestudier Kildekritisk arbejde (almen historisk) Arbejde med statistisk materiale (hvad kan vi sige ud fra statistikken, hvad siger det om sygdomsopfattelsen, at man begynder på at føre statistik? Hvad fortæller kategorier og inddelinger i statistikken os. Perspektivere til overlevelsesstatistikker på Kræftens bekæmpelses hjemmeside.	Tema på CFU om lægeforeningens initiativ med at brygge Brumleby. Bl.a. primærkilder i form af lægebrev og samtidigt indsamlede statistikker.
6	3	Videnskabeliggørelse n: 1. Vaccination 2. Penicillin 3. Røntgen og billeddiagnostik 4. Genteknologi 5. Transplantation (fra mennesker, dyr og kunstigt fx pacemaker)	Gruppearbejde – finde kilder på nettet, Fremlæggelser i plenum. (redegøre, analysere og give bud på hvad den konkrete teknologi betyder for sygdomsopfattelsen) Plenumopsamling: Lav fælles oversigtsdokument over	Eleverne finder selv materiale på nettet, men læreren har lidt i baghånden (fx "Skruen uden ende"). Differentiere ved at give de sværeste emner til de stærkeste grupper.

			sygdomsopfattelser og placer det gennemgåede stof indenfor kategorierne.	
7	1	Sygdomsopfattelser i dag Miltbrand, antivaxers, biologisk krigsførsel og salget af Statens Seruminstitut Forebyggelse, ansvar og omkostninger?	Diskussion af problematikkerne i moderne sygdomsbekæmpelse. Hvem har ansvaret for sygdom – staten, den enkelte, samfundet, din mor? Sygdoms og økonomi. Sygdom som nationalt sikkerhedsspørgsmål/ biologisk krigsførsel Introduktion af begreberne pligtetik, nytteetik og samtaletik, - fagbegreber til at kvalificere debatten.	Youtube-video - Kat Von D vil leve vegansk, føde hjemme uden bedøvelse og hjælpemidler og vil ikke vaccinere sit barn. Artikel på Eb.dk om salget af Statens Seruminstitut til en arabisk sheik.
8		Besøg på Medicinsk Museions udstilling ”Balance og stofskifte”, som handler om kropsopfattelser	Rundvisning i temaudstillingen. Efterfølgende diskussion af hvilken betydning den nye viden om kroppen (kropsopfattelsen) har for sygdomsopfattelsen samt hvilke kendte/ukendte sygdomsopfattelser, klassen mødte på museet.	http://www.museion.ku.dk/da/aktuelt/udstillinger/balance-og-stofskifte/
9	1	Opsamlende refleksion	Genovervej de opstillede overordnede kategorier for sygdomsopfattelse og placer de gennemgåede cases indenfor kategorierne. Sammenlign. Foretag samme øvelse med de sygdomme, som eleverne selv nedskrev i forløbets første modul.	

Afrunding:

Mit arbejde med forløbet tog udgangspunkt i Jared Diamonds dokumentarfilm om epokal historie. I løbet af processen er filmene blevet reduceret til en mindre indledende øvelse, men jeg mener med mit forløb om sygdomsopfattelser alligevel at leve op til mit selvbestaltede genrekrav om at skabe et tematisk forløb, der går på tværs af historiske perioder. Dermed er der kun tilbage at finjustere, forberede til den enkelte lektion og bringe materialet ud i klasselokalerne.

Litteraturliste:

Trykte materialer:

Hansen, K.S. "Træk af åreladningens historie" i Medicinhistorisk årbog 2007
Tilgængelig på <http://www.jmhs.dk/pdf-files/aarbog/2007/seyerhansen51-72.pdf>

Porter, R. "The greatest benefit to mankind: a medical history of humanity from antiquity to the present." HarperCollins, London 1997

Ikke trykte materialer:

"Idehistorie B – htx, august 2017" Bilag 62 til Læreplaner for HTX,
Undervisningsministeriet 2017

Webressourcer:

[http://denstoredanske.dk/Krop, psyke og sundhed/Sundhedsvidenskab/Socialmedicin/sygdoms- og sundhedsmodeller](http://denstoredanske.dk/Krop,_psyke_og_sundhed/Sundhedsvidenskab/Socialmedicin/sygdoms-og_sundhedsmodeller)

Leksikonopslag om sygdoms- og sundhedsmodeller.

<https://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/sharia-sheik-koeber-statens-vaccinefabrik/6529301>

Artikel på Ekstrabladets hjemmeside om salget af Statens Seruminstitut til en arabisk sheik.

<https://www.emu.dk/modul/en-d%C3%B8bringende-epidemi-5-%E2%80%93-koleraen-1853-1%C3%A6geforeningens-boliger-%E2%80%93-eller-brumleby>

Tema på CFU om koleraepidemien 1853 og lægeforeningens initiativ med at brygge Brumleby. Indeholder stort kildemateriale.

<https://www.emu.dk/modul/tid-og-sted-om-menneskets-udvikling>

Beskrivelse af undervisningsforløb i idéhistorie med udgangspunkt i Jared Diamonds dokumentar.

<https://historienet.dk/videnskab/medicin/aareladning-skulle-kurere-alverdens-sygdomme>

"Åreladningen skulle kurere alverdens sygdomme" (Artikel i Historie.nu)

<http://infolink2003.elbo.dk/DVT/dokumenter/doc/13313.pdf>

"Åreladning var et renselsesmiddel for legemet"

<https://www.kristeligt-dagblad.dk/udland/vi-har-meget-yang-og-lidt-yin>

Artiklen i Kristeligt Dagblad om kinesisk læges syn på vestlig medicin og livsstil.

<https://www.religion.dk/leksikon/angakkoq>

Leksikonopslag om den grønlandske åndemaner (angakkoq).

Elektroniske materialer:

"Guns, germs, and steel", dokumentar, National Geographics 2005.

Youtube-video om Kat Von D's udtalelse om at hun vil leve vegansk, føde hjemme uden bedøvelse og hjælpemidler og ikke vil vaccinere sit barn.

<https://www.youtube.com/watch?v=KPerM5BgTnI>